

ČESKO-MAKEDONSKÁ LITERÁRNÍ TÉMATA IVANA DOROVSKÉHO

Иван Доровски: *Чешко-македонски книжевни теми. Дијалог, Здружение за уметност и култура на живеење*, Скопје 2011, 187 s.

Český slavista, literární vědec, makedonský akademik a čestný profesor skopské univerzity Ivan Dorovský (roč. 1935), autor řady důležitých publikací, zejména ze sféry slavistiky, balkanistiky, mediteránní kultury, česko-jihoslovansko-balkánských kulturních vztahů, literární komparistiky, její historie a teorie a meziliterárnosti, známý jako čelný představitel tzv. Đurišinova mezinárodního týmu apod., přichází s novou knihou studií na makedonsko-česká komparativní témata. Redaktor svazku Vele Smilevski, jenž knihu uvádí rozsáhlým pojednáním o díle Ivana Dorovského, mapuje nejen jeho práci vědeckou, ale také uměleckou: jeho studie jsou podnětným příspěvkem k poznání tvorby tohoto evropského slavisty.

První oddíl sumarizuje Dorovského názory na dějiny makedonsko-českých kulturních vztahů od všeobecné charakteristiky a počátečního cyrilometodějského období k recepci makedonštiny v českém a slovenském prostředí a k recepci různých makedonských kulturních a literárních zjevů (Kosta Racin, Od Dobrovského k Blaže Koneskému, Živko Čingo).

Druhý oddíl se týká obecně komparatistických témat; autor zařazuje makedonskou literaturu do mediteránního a balkánského společenství a zabývá se její meziliterárností. Krátká příloha obsahuje Dorovského poezii v překladu do makedonštiny a dvě pojednání o autorovi z pera první lektorky makedonštiny v Brně Bustrici Mirkulovské a Gane Todorovského.

To, co je cenné a čím je Dorovský proslulý, je i v tomto svazku na vymezené ploše funkčně koncentrováno: problém meziliterárnosti, koncepce osobitých meziliterárních společenství, mediteránně balkánský meziliterární kontext, především však nutkavé komparativní vidění literatury, její přísné historické vidění, jež vylučuje umělé oddělování a hodnotovou diskriminaci či ideologické nebo nacionální modernizace nebo manipulace a hlavně vidění slovansko-balkánsko-mediterránního komplexu nejen jako specifické hodnoty, která je součástí evropského světového celku, ale je v něm primární a do značné míry kulturně určující: politologické dělení světa na prostory středomošské, předněvýchodní a tzv. atlantické nebere tyto hlubinné proudy dostatečně v úvahu. Pro vnitřně makedonské prostředí a makedonskou slavistiku je důležité také bibliograficko-faktografické mapování tohoto areálu jeho vztahů, zejména recepce makedonských literárních jevů v českém prostředí. Kniha o česko-makedonských literárních tématech se proto stává součástí slavistického i komparatistického kánonu.

Ivo Pospíšil

PODĚTNÝ TEXT O ČESKO-SLOVENSKÝCH VZTAZÍCH

Hana Kučerová: *Česko-slovenské vztahy ve 20. letech XX století. Podle materiálu kulturních publikací*. Oftis, Ústí nad Orlicí 2009. ISBN 978-80-7405-053-4.

Prof. Milan Hrala je znám jako rusista, literární historik a translátolog; jeho zvěčnělá manželka PhDr. Hana Kučerová, CSc., pracovala v 80. letech minulého století jako vědecká pracovnice Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV v Praze a byla člen-

kou českého slovakistického týmu, jenž v době československé federace zpracovával delikátní téma česko-slovenských vztahů; z toho, co badatelka objevila, analyzovala a napsala, nebylo vydáno před rokem 1989 samozřejmě zhora nic, později to už nebylo takřikajíc aktuální. O to je současná edice, kterou připravil právě Milan Hrala a opatřil krátkým vysvětlujícím doslovem, tak cenná: to, co bylo včera nevhodné a nezajímavé je dnes vrcholně aktuální: věci se vyostřují, všechno je lépe vidět, odhalují se skryté mechanismy, jež určily nedávnou minulost a pokoušejí se určovat přítomnost i budoucnost; texty Hany Kučerové ve své faktografické výčtovosti spíše mezi řádky vysvětlují na poměrně úzkém prostoru a ve vymezeném čase vše podstatné, co způsobilo krach česko-slovenského utopického projektu; současně však ponechává místo k domýšlení a přemýšlení o funkčnosti a účelnosti tohoto spojení, neboť si na ně budou akteři tohoto tzv. rozdělení/rozpadu/likvidace Československa v budoucnu muset vzpomenout.

Autorka excerpovala a komentovala české příspěvky o Slovensku v řadě periodik různé politické a kulturní orientace, např. *Archa*, *Kmen*, *Lipa*, *Brázda*, *Naše doba*, *Cesta*, *Pramen*, *Moravsko-slezská revue* apod. Ze všeho se reliéfně rýsují některé klíčové postavy, mj. Ladislav Narcis Zvěřina, J. V. Sedlák, K. Kálal, M. Hodža, J. Holeček, ovšem Albert Pražák, kupodivu tu chybí Josef Jirásek, postava nezanedbatelná. Autorka se přitom vrací do 19. století, aby vysvětlila témata a problémy traktované v publicistice 20. let 20. století, které se týkají nesamozřejmosti přijetí Štúrovy spisovné slovenštiny, skrytých možností návratu Slováků k češtině ještě v 80. letech 19. století; dotýká se i delikátního tématu tzv. Maďarské a Slovenské republiky rad a bez vlastního hodnocení ukazuje na její tehdejší převažující evaluaci ve smyslu maďarské iredenty.

Současně jemně prezentuje slovenské odlišnosti Čechy většinou podceňované, a to zejména v Praze. Bylo by asi nesmyslné nedoceňovat „maďarskou stopu“, zejména pozici katolické církve a jejich reprezentantů na Slovensku, ale ještě důležitější je vlastní slovenská historie v Uhersku, to, že zabránit spojování a podporovat dělení Slovanů ve svém sousedství je dominantou maďarské politiky včera i dnes a pravděpodobně bude i zítra a je evidentním strategickým cílem. Svědčí o tom i dnešní koncepce navracející do hry Uhersko jako živý celek, který obnovovat není ani třeba, neboť nikdy nepřestal existovat; krutý maďarizační tlak po roce 1867 se sice nezapírá, ale jeho význam na slovensko-maďarských vztazích se spíše retušuje a posiluje se představa umělosti česko-slovenského státního svazku. V přísně vědeckém pojetí, kde není místo na manipulace a optativy, je nutno toto vše zohlednit, aby bylo možné vystihnout složitost problematiky, jak ji postihla právě Hana Kučerová. Je pravda, že od 80. let 20. století, kdy právě vznikala, se literatura k této tematice značně rozhojnila¹, její význam je i dnes nutno

¹ Z české strany viz např. Jan Rychlík: *Češi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy*. 1. sv. 1914-1945. Academic Electronic Press, Bratislava 1997, 2. sv. 1945-1992. Academic Electronic Press, Bratislava 1998. Rychlíkovy knihy jsou fundované, čerpá v nich i ze svých archivních profesních možností před rokem 1989, místy nesou stopy slovenského jazykového vlivu, jsou „vyvážené“, současně relativně názorově otevřené, nejsou však kžéným novým ostrým pohledem na problematiku, zvláště ve sféře poznání národovecké/nacionální linie slovenského historického-kulturního myšlení. Zajímavě tyto dva díly doplňuje: M. Stehlík: *Češi a Slováci 1882–1914. Nezřetelnost společné cesty*. TOGGA, Praha 2009. Již podtitul je signifikantní, ale nevím, zda zcela přesný: vývoj myšlení slovenské elity k ideji společné cesty a nakonec i společného státu měla svůj vývoj, jenž byl docela zřetelný, ale to, co bylo nejasné, tedy nezřetelné, bylo celkově ideově společenské podloží slovenského chápání českého partnera. Podrobněji se tomu budu věnovat v samostatné studii o česko-slovenské problematice.

ocenit. I když tu místy chybějí přesné bibliografické odkazy i nezbytné rejstříky a soupisy, jde o zajímavý, sice dobový, ale i do současnosti transcendingující dokument zdrženlivé analýzy a opatrné interpretace, pokud se autorka vlastního názoru ze známých důvodů nezřekla. Z tohoto hlediska by bylo jistě velmi vhodné detailně prozkoumat česko-slovenský vztah také v letech 1968–1992, tj. v době tzv. československé federace; možná by to vrhlo překvapivě jasné a ostré světlo i na česko-slovenskou minulost i česko-slovenskou perspektivu.

Ivo Pospíšil